

IZAZOVI RODITELJSTVA ADOLESCENATA: KVALITATIVNA ANALIZA ISKUSTAVA RODITELJA*

Prethodno priopćenje
Primljeno: travanj, 2022.
Prihvaćeno: kolovoz, 2023.
UDK: 364.62-057.875
DOI 10.3935/ljsr.v30i3.424

Ivana Macuka¹
<https://orcid.org/0000-0002-8753-8991>

Sveučilište u Zadru
Odjelu za psihologiju

SAŽETAK

Roditeljska uloga jedna je od najzahtjevnijih životnih uloga koja istovremeno može biti vrlo ispunjavajuća, ali i vrlo izazovna i stresna. Roditelji često navode kako im je razdoblje adolescencije djeteta jedno od najzahtjevnijih faza roditeljstva uslijed intenzivnih promjena u razvoju djeteta koje utječu i na njihov odnos s djetetom. U Hrvatskoj su vrlo rijetka istraživanja u kojima su u fokusu roditelji, a osobito kvalitativna istraživanja koja su usmjerena na subjektivna iskustva roditelja. Dinamika suvremene obitelji, očekivanja roditelja, rapidan tehnološki razvoj i dostupnost različitih informacija o adolescentima i pozitivnom roditeljstvu samo su neki od čimbenika koji mogu oblikovati subjektivan doživljaj roditeljske uloge. Cilj ovog istraživanja je bio zahvatiti osobna iskustva i izazove roditelja djece u ranoj adolescenciji. Kvalitativno istraživanje provedeno je u različitim regijama Hrvatske (u Splitu, Biogradu na Moru, Benkovcu i Varaždinu) te je sudjelovalo ukupno 25 roditelja (19 majki i 6 očeva) u 4 fokus grupe. U prikazu rezultata provedenog istraživanja detaljno se razmatraju istraživačka pitanja koja su postavljena roditeljima uz kategorizaciju specifičnih tema, a odnose se

Ključne riječi:

subjektivna iskustva roditelja;
kvalitativno istraživanje; adolescenti;
fokus grupa.

1 Ivana Macuka, izvanredna profesorica na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru, e-mail: imorand@unizd.hr

* Ovaj rad nastao je u okviru institucionalnog znanstvenog projekta »Roditeljstvo danas: iskustva i izazovi« koji financira Sveučilište u Zadru (IP.01.2021.10).

na njihov subjektivni doživljaj roditeljstva i mišljenje kako je biti roditelj danas u odnosu na ranije generacije roditelja. Također su prikazane analize odgovora roditelja o korištenim odgojnim postupcima te ključnim problemima koje navode u komunikaciji s djetetom i razlozima sukoba te percipiranim izvorima podrške u roditeljstvu.

UVOD

Roditeljstvo je vrlo dragocjena, ali i odgovorna i zahtjevna životna uloga koja se odvija u kontekstu brojnih društvenih promjena. Izazovi s kojima se roditelji danas suočavaju tijekom odgoja vlastite djece su brojni i različiti, a roditelji često navode kako im je upravo razdoblje adolescencije djeteta jedno od najizazovnijih i najzahtjevnijih faza roditeljstva (Steinberg, 2001.; Keresteš, Brković i Kuterovac Jagodić, 2011.). Općenito, stavovi o roditeljstvu, kao i iskustva roditelja i načini odgoja djece posljednjih su se godina značajno promijenili (Macuka, 2022.; Stearns, 2017.). Primjerice, danas su prisutne promjene rodnih uloga u obitelji koje se očituju u ravnopravnijoj uključenosti majki i očeva u odgoju djece. Prisutne su i promjene u sustavu vrijednosti u društvu i shvaćanjima prirode djece i roditeljskog autoriteta koje se manifestiraju u naglašavanju individualističkih vrijednosti u društvu, ali i pretjeranoj kontroli i zaštiti djeteta (Bradley-Geist i Olson-Buchanan, 2014.). Nadalje, rapidan tehnološki razvoj omogućio je roditeljima veću dostupnost različitih informacija o pozitivnom roditeljstvu koji također oblikuje njihov subjektivan doživljaj roditeljske uloge. Općenito, različite društvene promjene su posljednjih godina značajno promijenile uloge današnjih majki i očeva i rezultirale intenziviranjem ulaganja truda i vremena u postizanje uspješnog roditeljstva (Eibach i Mock, 2011.; Faircloth, 2014.; Ishizuka, 2019.; Klimor Maman, Kaplan i Offer, 2023.; Nelson, 2010.).

Roditeljstvo općenito uključuje doživljaj roditeljstva, roditeljsku brigu, roditeljske postupke i aktivnosti s ciljem realiziranja roditeljskih ciljeva (Čudina-Obradović i Obradović, 2006.). Roditeljski stil i ponašanje te kvaliteta odnosa roditelja i djeteta važni su čimbenici koji oblikuju razvoj djece (Steinberg, 2001.) te je važno da je roditeljstvo prilagođeno djetetovoj dobi i djetetovim potrebama u različitim razvojnim razdobljima. Je li adolescencija uistinu vrijeme povećanih zahtjeva i u roditeljstvu i vrijeme povećanih sukoba između roditelja i djeteta? Istaknuti razvojni teoretičar Steinberg (2001.) navodi da odgovor na ovo pitanje ovisi o tome što se podrazumijeva pod zahtjevima i sukobom i, što je još važnije, od koga se prikupljaju podaci. On pri tome naglašava kako je potrebno razmotriti različita gledišta i uloge koje roditelji i adolescenti unose u svoj međusobni odnos. Općenito se razvojno razdoblje adolescencije često opisuje kao razdoblje intenzivnijih sukoba djeteta s roditeljima i iracionalnog ponašanja djeteta. Iako suvremeni pristup adolescenciji oslikava pozitivniji pristup ovom razvojnom razdoblju djeteta (Steinberg, 2014.), shvaćanje da je adolescencija djeteta zahtjevna faza roditeljstva duboko je ukorijenjena među la-

icima. Adolescencija općenito predstavlja intenzivno razvojno razdoblje koje karakteriziraju višesmjerne promjene u različitim domenama funkcioniranja (tjelesnom, kognitivnom, emocionalnom i socijalnom aspektu). Adolescenti se suočavaju s novim i jedinstvenim razvojnim zadacima, a roditelji imaju važnu ulogu u usmjeravanju adolescenta kroz razvojne izazove. Malo je istraživanja ispitalo iskustva roditelja tijekom prijelaza njihove djece iz djetinjstva u razdoblje adolescencije. Autori Shearer, Crouter i McHale (2005.) navode da su opća razina bliskosti u odnosu i komunikacija najistaknutije promjene u odnosu djece i roditelja tijekom prijelaza djeteta u razdoblje adolescencije. Roditelji općenito vjeruju da imaju važan utjecaj na razvoj djeteta i u razdoblju adolescencije (Worthman, Tomlinson i Rotheram-Borus, 2016.) i većina roditelja i adolescenata nastavlja odnos kroz podršku (de Goede, Branje i Meeus, 2009.). U tom intenzivnom razdoblju rasta, ali i neravnoteže, jedan od značajnih razvojnih zadataka adolescenata jest postizanje autonomije i nezavisnosti od roditelja (van Petegem, Vansteenkiste i Beyers, 2013.). Odnosno, potreba djece za autonomijom s vremenom se povećava kako nastoje postati neovisni mladi pojedinci, a roditelji bi trebali prilagoditi razinu uključenosti i kontrole djetetovoj razvojnoj razini (Soenens i sur., 2007.). Osobito bi se trebali oduprijeti prezaštićivanju djece koje se odražava kroz različita i specifična roditeljska ponašanja. Primjerice, očituje se u situacijama kada roditelji neprestano upozoravaju djecu na potencijalne opasnosti u okolini i pretjerano su zaokupljeni sigurnošću djeteta, zatim kada pretjerano zadiru u privatnost djeteta i rješavaju njihove svakodnevne probleme pružanjem pomoći čak i kada djeca sama to ne traže (Brenning i sur., 2017.; Segrin i sur., 2013.). Za roditelje koji su skloni prezaštićivanju djece kaže se da stalno »lebde« iznad svoje djece i rješavaju sve njihove probleme (LeMoyne i Buchanan, 2011.). Prisutnost pretjerane roditeljske uključenosti i zaštićivanja djeteta (tzv. *helikopter* roditeljstvo) dovodi do negativnih razvojnih ishoda kod djece jer roditelji pretjeranom zaštitom djeteta potkopavaju djetetu otpornost (Bronson i Merryman, 2009.; Hofer i Moore, 2010.; Nelson, 2010.; Schiffrin i sur., 2019.). Ovisnost o roditelju, uslijed pretjerane zaštite djeteta, može biti posebno štetna starijoj djeci, tj. adolescentima koja prirodno trebaju težiti neovisnosti od strane roditelja (Arnett, 2000.; Kakihara i sur., 2010.; Padilla Walker i Nelson 2012.).

Prema ekološkom modelu razvoja (Bronfenbrenner, 1986.), psihosocijalnu dobrobit adolescenata oblikuju interakcije između djeteta i okolinskog konteksta, uključujući pri tome obitelj na prvom mjestu, ali i školu, društvo i medije. Obitelj i škola služe kao dva važna sustava socijalizacije u kojima adolescenti stvaraju značajne interakcije s roditeljima, braćom i sestrama, ali i učiteljima i vršnjacima. Znatno broj istraživanja ukazuje da najpovoljniji okolinski obiteljski kontekst predstavlja roditeljstvo koje karakteriziraju aspekti autoritativnog odgojnog stila, tj. emocionalno dostupni i topli roditelji, ali i čvrsti i dosljedni koji postavljaju pravila ponašanja, ali i prihvaćaju potrebe adolescenata za psihološkom autonomijom (Bornstein, 2019.; Bornstein, Jager i Steinberg, 2012.). Pozitivna interakcija između roditelja i djeteta

koju karakterizira roditeljska uključenost, podrška i osjetljivost povezana je s boljom psihosocijalnom prilagodbom adolescenata, a obitelj je djetetov prvi, ali i najvažniji kontekst za razvoj. Roditeljski odgojni postupci i ponašanja značajno doprinose razvoju djeteta. Adolescenti čiji roditelji iskazuju optimalno ili pozitivno roditeljstvo koje karakterizira podrška, briga, osjetljivost, aktivna komunikacija, međusobno povjerenje, te kontrola primjerena dobi djeteta su općenito prilagođeniji i zadovoljniji životom u odnosu na druge čiji roditelji vrše psihološku kontrolu (intruzivnost, nametanje krivnje), zanemarivanje, grubost i ostale oblike disfunkcionalnog roditeljstva (Zhu i Shek, 2020.). Dobar odnos između roditelja i adolescenata doprinosi autonomiji adolescenata i predviđa dobru prilagodbu, tj. visoko samopouzdanje, samokontrolu, školski uspjeh, socijalnu kompetenciju i lakoću odvajanja tijekom prijelaza na studij (Bean, Barber i Crane, 2006.; Raboteg-Šarić i Šakić, 2014.). Suprotno tomu, ako roditelji prisiljavaju ili psihološki kontroliraju adolescente, ometaju razvoj njihove autonomije, a navedeno dovodi do niza problema u prilagodbi djece od niskog samopoštovanja, depresivnosti, zlouporabe droga i društveno neprihvatljivog ponašanja (Barber, Stolz i Olsen, 2005.; Barber i sur., 2012.).

Doživljaj roditeljstva predstavlja subjektivnu procjenu roditelja o uspješnosti u roditeljskoj ulozi i zadovoljstvu odnosa s djetetom (Čudina-Obradović i Obradović, 2006.). Odnosno, subjektivna dimenzija roditeljstva odražava se u samoprocjeni vlastite kompetentnosti i efikasnosti u roditeljstvu uz osjećaj da se uspješno nadzire proces odgoja djeteta tijekom odrastanja. Navedeno je u skladu s integrativnim teorijskim modelima roditeljstva (Belsky, 1984.; Darling i Steinberg, 1993.; Martin i Colbert, 1997.; van Bakel i Riksen-Waldraven, 2002.) prema kojima roditeljske vrijednosti i ciljevi utječu na roditeljska ponašanja, koja posljedično utječu na razvojne ishode djece. Roditeljstvo je posljedica međusobnih i međuovisnih odnosa djeteta, roditelja i šire socijalne okoline, te se razlikuju *utjecaji na roditeljstvo* (značajke obiteljskog konteksta, značajke roditelja i značajke djeteta) i *posljedice, tj. rezultati roditeljstva* (razvoj djeteta u različitim aspektima, ali i promjena i razvoj samih roditelja kao posljedice roditeljstva). Na subjektivan doživljaj roditeljstva utječu osobni zahtjevi i očekivanja roditelja, prilagodba stila roditeljstva tijekom odrastanja djece, ali i društvene okolnosti i pritisci.

Psihološka istraživanja roditeljstva tradicionalno su usmjerena na razumijevanje načina na koji roditelji utječu na djecu ispitivanjem utjecaja roditeljskih odgojnih stilova i ponašanja na djetetovu prilagodbu. Rijetko je istraživački interes posvećen subjektivnom doživljaju roditeljske uloge, iako se u novije vrijeme intenzivnije proučava kako djeca i iskustva u roditeljstvu utječu na psihološku dobrobit roditelja (Mikolajczak i Roskam, 2018.). Subjektivan doživljaj roditeljstva utječe na prilagodbu roditelja roditeljskoj ulozi, ali i na njihove roditeljske postupke, disciplinske metode i sl., koji utječu na djetetov razvoj. S obzirom na nove izazove i pritiske u roditeljstvu s kojima se današnji roditelji suočavaju, u ovom radu će se prikazati rezultati kvalitativnog istraživanja koje je imalo za cilj istražiti subjektivna iskustva i izazove roditelj-

stva adolescenata kroz nekoliko istraživačkih pitanja. Preciznije, u okviru ovog kvalitativnog istraživanja u fokusu je osobni doživljavaj roditeljske uloge te razmišljanja roditelja kako je biti roditelj danas u odnosu na ranije generacije roditelja, tj. koji su suvremeni izazovi roditelja adolescenata u današnje vrijeme. Zasebnim pitanjima zahvatila se i analiza o uobičajenim odgojnim postupcima koje roditelji koriste te ključnim problemima koje navode u komunikaciji s djetetom i razlozima sukoba s djetetom te percipiranim izvorima podrške u roditeljstvu. Zsigurno sadržajno bogate odgovore na ova različita pitanja o iskustvima i izazovima roditelja u suvremenim okolnostima može osigurati upravo kvalitativan istraživački pristup.

METODOLOGIJA

Sudionici

Prigodni uzorak roditelja odabran je prema kriterijima istraživačke teme, a uvjet je bio da su roditelji homogeni prema razvojnom razdoblju djeteta. Stoga su u ovom kvalitativnom istraživanju, provedenom tehnikom fokus grupa, sudjelovali roditelji djece u ranoj adolescenciji. Odabir roditelja temeljio se na dobrovoljnosti i motiviranosti za sudjelovanjem u istraživanju. Sudionici fokus grupa bili su roditelji iz Splita, Varaždina, Benkovca i Biograda na Moru, ukupno 25 roditelja (od toga je sudjelovalo 19 majki i 6 očeva) učenika 7. i 8. razreda OŠ u četiri fokus grupe. U uzorku je znatno veći broj majki (77%) nego očeva, a prosječna dob roditelja je iznosila 41 godinu ($M=41,06$; $SD=6,66$). Sudionici ovog istraživanja navode da žive u braku, te da imaju završeno srednjoškolsko obrazovanje (45%) te više ili visoko obrazovanje (55%).

Postupak provedbe istraživanja

Roditelji su o provedbi fokus grupa bili informirani putem društvenih mreža, škole ili usmenom predajom, a istraživanje je roditeljima predstavljeno kao istraživanje izazova i iskustava roditelja adolescenata u današnje vrijeme. Fokus grupe s roditeljima organizirane su i provedene u prostorijama škole, gradskih knjižnica i sveučilišnim učionicama tijekom rujna, listopada i studenog 2021. godine, a trajanje diskusija iznosilo je od 61 do 78 minuta. Moderator je bio psiholog i psihoterapeut s iskustvom provođenja intervjua. Pojedina fokus grupa obuhvaćala je manji broj sudionika, od 5 do 10 članova koji su razgovarali o unaprijed određenoj temi uz usmjerenje stručne osobe – moderatora kako nalaže kvalitativan istraživački pristup.

Etički aspekti istraživanja

Nakon što su upoznati sa svrhom i načinom provođenja razgovora te poštivanjem etičkih načela, sudionici su izrazili suglasnost za sudjelovanje u fokus grupi i audiosnimanje razgovora. Provedba ovog istraživanja odobrena je od strane Etičkog povjerenstva Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru. U pripremi kvalitativnog istraživanja unaprijed su pripremljeni predlošci za strukturirani razgovor s roditeljima u fokus grupama s obzirom na istraživačka pitanja, odnosno diskusija se vodila po unaprijed pripremljenom nizu tema i pitanja otvorenog tipa.

REZULTATI

Kako bi se odgovorilo na istraživačka pitanja ovog istraživanja, provedena je kvalitativna obrada podataka postupkom tematske analize (Braun i Clarke, 2006.) uz smjernice za izvještavanje o kvalitativnim istraživanjima (prema Ajduković, 2014.). U ovom radu su unaprijed definirane teme koje su istaknute u pitanjima postavljenim sudionicima fokus grupa. Tematska analiza je kvalitativna metoda analize deskriptivnih podataka čija je svrha opisati tematske kategorije dobivene iz podataka, a prednost ove analize je otvaranje novih pitanja koja mogu biti okosnica novijim istraživanjima u području izazova u roditeljstvu. Prema uputama za provedbu tematske analize (Braun i Clarke, 2006.), analiza prikupljenih podataka u ovom istraživanju provodila se kroz nekoliko faza. Prvo su, na temelju audiozapisa razgovora, izrađeni doslovni originalni transkripti razgovora koji su pripremljeni za drugi dio analize, iščitavanje transkripata, obradu i generiranje inicijalnih kodova i tematskih kategorija. Svaka distinktivna informacija u podacima je identificirana, tj. kodirana te se vršio odabir živopisnih i reprezentativnih citata za svaku pojedinu podtemu. Uz odgovarajuće kategorije (podteme) korišteni su citati roditelja koji predstavljaju detaljniju ilustraciju kategorija koje su se istaknule temeljem iskaza roditelja. Podatci su neovisno analizirani od strane tri istraživača, suradnika na projektu*, koji su zajednički objedinili i uskladili dobivene rezultate kako bi se umanjila pristranost istraživača.

Pitanja u predlošku za intervju

Pitanja u predlošku za intervju koja su bila postavljena roditeljima bila su podijeljena u ukupno četiri tematske cjeline:

Subjektivni doživljaj roditeljske uloge – Kako se osjećate u roditeljskoj ulozi?

- **Percepcija roditeljstva danas i nekad** – Kako je biti roditelj danas u odnosu na prijašnje generacije roditelja?

- **Komunikacija s djetetom i izvori sukoba** – Možete li opisati ključne probleme i poteškoće koje imate u komunikaciji s djetetom? Koji su tipični razlozi (teme) sukoba između vas i djeteta? Na koji način potičete dobru komunikaciju i ostvarujete povjerenje u odnosu s djetetom?
- **Oblici podrške u roditeljstvu** – Tko vam je najveća podrška u roditeljskoj ulozi? Koje oblike podrške i educiranja koristite da biste unaprijedili svoje roditeljske vještine i znanja?

U daljnjem dijelu rada bit će prikazana analiza kategorizacije mišljenja i iskustava roditelja u četiri tematske cjeline: percepcija subjektivnog osjećaja u ulozi roditelja, percepcija roditeljstva danas i nekad, percepcija izazova u komunikaciji s djetetom i izvorima sukoba, te izvorima podrške u roditeljstvu.

Prva tema odnosila se na subjektivnu percepciju osobnog osjećaja u ulozi roditelja. U tu svrhu roditeljima je postavljeno pitanje kako se osjećaju u roditeljskoj ulozi. Rezultati su pokazali da subjektivne osjećaje koje roditelji primjećuju kod sebe možemo kategorizirati u podteme emocija (pozitivnih i negativnih) i osjećaja ambivalentnosti u kompetentnosti. U Tablici 1. prikazane su identificirane glavne podteme dobivene tematskom analizom odgovora na postavljeno prvo pitanje te primjeri odgovora roditelja (citati).

Tablica 1. Tema i podteme dobivene tematskom analizom odgovora na pitanje o osobnom osjećaju u ulozi roditelja

Tema: Percepcija osobnih osjećaja u ulozi roditelja	
Podteme:	Primjeri odgovora*
Emocije (pozitivne/negativne)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ja mogu reći da baš uživam u toj ulozi...</i> • <i>A isto bih rekla da volim biti mama, da trudim se pokrivati sva područja – od odjeće, hrane, škole, hobija...</i> • <i>Pomiješani osjećaji, nekad je teško, a ponekad osjećaj težine zamijeni sreća, imamo i dobre i loše dane...</i> • <i>Osjećam nekako da se od mene očekuje beskrajno strpljenje, i nekakva tolerancija...</i> • <i>Evo, stvarno sam zahvalna šta imam zdravo dijete ...</i> • <i>Svakako ispunjeno, i dalje, iako, ajmo reći s nekom strepnjom, možda je strepnja isto za sada preteška riječ, ali svakako s nekim oprezom za sve ovo što slijedi...</i> • <i>Ponosan sam, prije svega sam ponosan.</i> • <i>Ja sam zadovoljna i sretna sam.</i> • <i>Bezuvjetna ljubav koja oprašta sve i nikoga ne voliš kao njih, ali nitko te ne može izživcirati koliko oni.</i>

<p>Ambivalentnost u kompetentnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Preispitujem se često, vjerojatno je to razlog zašto nekad posumnjam u svoje odluke, da li su ispravne, da li sam blaga, da li sam stroga... Znači, u zadnje vrijeme dosta se preispitujem....</i> • <i>Teško je, neke odluke moraš donijeti, a stvarno ne znaš što je ispravno. Voliš ih, ne želiš ih povrijediti...</i> • <i>U puno situacija, ja se osjećam ne da sam kompetentan, nego da ja trebam znati kak se treba rješavati specifičan problem.</i> • <i>Pa recimo ima nekih situacija u kojima točno znam odmah kako trebam reagirati i kaj trebam napraviti, ali isto tak ima situacija u kojima se u prvi tren nađem pred zidom i onda ja trebam malo vremena da razmislim kako reagirati i kako postupiti. Znači, ovisi od situacije do situacije.</i>
---	---

* dijelovi transkripata prikazani su doslovno u narječju kojim govori roditelj

Roditelji adolescenata ističu niz pozitivnih, ali i neke negativne emocije kao jednu od prvih asocijacija na pitanje kako se osjećaju u roditeljskoj ulozi. Navode pomiješane osjećaje, s jedne strane sreću, zadovoljstvo, bezuvjetnu ljubav, zahvalnost i uživanje u roditeljskoj ulozi, ali i strah, strepnju i oprez zbog onoga što im nosi budućnost tijekom odrastanja djeteta. Svjesni su važnosti strpljivosti i tolerancije u odnosu s djetetom. Druga podtema koja se jasno istaknula je osjećaj ambivalentnosti u kompetentnosti, a odnosi se na zamijećeno često promišljanje i preispitivanje vlastitih odgojnih postupaka i očekivanja. Može se zaključiti kako roditelji adolescenata u ovom istraživanju ističu stalno preispitivanje osobnih odluka i roditeljskog ponašanja. Roditeljstvo je veoma izazovno jer ne postoji jednostavan odgovor na pitanje koji je način odgoja djeteta najbolji. Roditelji sami navode kako je teško odgojiti dijete danas uslijed niza savjeta o metodama modernog načina odgoja djece. Osim što je sve intenzivnije u roditeljstvu, ujedno je nametnut i imperativ izvrsnosti. Stoga se, uslijed povećanja očekivanja i roditeljske uključenosti, ali i osobnih i društvenih zahtjeva i pritiska u roditeljskoj ulozi, u novije vrijeme bilježi značajan interes za proučavanje težnje za besprijekornošću i savršenstvom u odgoju djece (Curran i Hill, 2019.). Ukoliko roditeljska uloga predstavlja velik izvor zahtjeva kod roditelja, to se može nepovoljno odraziti na njihove stavove prema roditeljskoj ulozi, osjećaju kompetentnosti i roditeljskom ponašanju prema djeci. Pritisci na roditelje su zaista danas pojačani, stoga je i doživljavanje roditeljskog stresa postalo češće pravilo, a ne iznimka (Faircloth, 2014.).

Druga tema odnosila se na percepciju roditeljstva nekad i danas, odnosno osvrt roditelja na odnos prema roditeljstvu kakav je bio nekad, a kakav je danas. Odgovori roditelja prikazani su u Tablici 2.

Tablica 2. Tema i podteme dobivene tematskom analizom odgovora na pitanje o percepciji roditeljstva nekad i danas

Tema: Percepcija roditeljstva nekad i danas	
Podteme:	<i>Primjeri odgovora*</i>
Sigurnije odrastanje i okruženje u ranijim vremenima	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ja mislim da je osjećaj sigurnosti u vremenu u kojem smo mi odrastali i ovoga sada neusporedivo...</i>
Istaknuti konzumerizam	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Još ova civilizacija konzumerizma je nešto što, u principu, svakom roditelju vjerojatno izbija sve vrijednosti koje nastoji usaditi djetetu, ...drugačije poruke dijete dobiva izvana od onih koje se kući govore</i> • <i>Za Božić roditelji kupuju djece nenormalne poklone, a djeca s ničim nisu zadovoljna...</i>
Djeca su manje samostalna	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Djeca su ranije bila samostalnija i više se oslanjala na sebe; roditelji se nisu toliko zamarali samim roditeljstvom nego više onim »normalnim« egzistencijalnim brigama...</i>
Roditelji su više uključeni	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Prije je bilo lakše biti roditelj jer roditelji nisu ni znali što se događa s njihovom djecom...</i> • <i>Danas su roditelji izloženi velikom broju detalja i informacija; roditelji su postali preosjetljivi na djecu jer puno više znaju.</i>
Roditelji se danas više educiraju	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Nekad je ta edukacija i kontraproduktivna, pa se i više brinu; uzrok promjena u doživljaju roditeljstva danas nije samo okolina nego i sami roditelji koji su više danas fokusirani na djecu.</i> • <i>Je li tužan, je li to pubertet, je li previše anksiozan?... Ja stvarno vjerujem u edukaciju, moramo imati neka znanja, ali malo nas je poteglo onda i u tu drugu krajnost... puno znamo, puno čitamo, onda puno više i brinemo možda?</i>
Nedostatak autoriteta izvan obitelji u odnosu na prijašnje generacije	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Učitelj je prije bio autoritet kao i roditelj.</i>
Pretjerano uvažavanje prava djece danas	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Prevelik naglasak na dječjim pravima od malih nogu, ali bez pozivanja na odgovornost i dužnosti...</i>
Nasilje među djecom i izazovi društvenih mreža	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Nasilje među djecom koje društvene mreže i online komunikacija pospješuju.</i>
Epidemija popustljivosti u odgoju	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Stvarno je ta ogromna epidemija neke popustljivosti, a onda i neodgoja, nepostavljanja granica, a bez granica pozivanje na prava.</i>

* dijelovi transkripata prikazani su doslovno u narječju kojim govori roditelj

Razmatrajući odgovore roditelja, može se zaključiti kako roditelji percipiraju roditeljsku ulogu danas izazovnijom nego prije, osobito zbog utjecaja okoline. Smatraju da je sigurnije odrastanje i okruženje bilo u ranijim vremenima, da je danas istaknut konzumerizam u suvremenom društvu te da se kao roditelji muče oko izgradnje ispravnog sustava vrijednosti uslijed dostupnosti djeci svega u izobilju danas. Smatraju da su djeca ranije bila samostalnija i više se oslanjala na sebe; a roditelji se nisu toliko zamarali samim roditeljstvom nego više egzistencijalnim brigama. Kako roditelji navode, prije je bilo lakše biti roditelj jer roditelji nisu ni znali puno toga što se događa s njihovom djecom; danas su roditelji izloženi velikom broju informacija, postali su preosjetljivi na djecu jer puno više znaju, više se i educiraju, ali i pitaju je li ponekad i edukacija kontraproduktivna jer više znaju pa se više brinu. Znači, uzrok promjena u doživljaju roditeljstva nije samo okolina nego i sami roditelji koji su više fokusirani na djecu. Smatraju da u suvremenom društvu postoji ozbiljan nedostatak autoriteta izvan obitelji u odnosu na prijašnje generacije djece gdje je i učitelj, pored roditelja, bio autoritet. Mišljenja su da nove generacije roditelja i djece imaju veće izazove potaknute suvremenom tehnologijom, tj. društvenim mrežama, nužnom prisutnošću na društvenim mrežama i stalnim usporedbama, te nasiljem među djecom koje virtualna komunikacija danas omogućava i izvan školskog konteksta. Ističu da se danas pretjerano uvažavaju prava djece i da vlada epidemija popustljivosti u odgoju djece i nepostavljanje granica. Današnji izazovi i iskustva roditelja razlikuju se u odnosu na iskustva roditelja prijašnjih generacija (Stearns, 2017.). Različite društvene promjene posljednjih su godina značajno promijenile ulogu roditelja i načine odgoja djece. Koncept tzv. *intenzivnog roditeljstva* (Bernstein i Triger, 2010.) postao je ključan okvir za razumijevanje suvremenih okolnosti odgoja djece. Odnosno, današnje trendove u odgoju djece možemo opisati kroz tzv. intenzivno roditeljstvo i prezaštićivanje djece koje stavlja novu vrstu pritiska na roditelje, ali i na njihovu djecu. Dinamika obitelji u 21. stoljeću nameće nove zahtjeve u roditeljskoj ulozi te su današnji roditelji suočeni s drugačijim očekivanjima i pritiscima u ispunjavanju svoje roditeljske uloge u odnosu na roditelje prijašnjih generacija.

Treća analitička tema odnosila se na percepciju izazova u komunikaciji s djetetom te osvrst roditelja na razloge najčešćih sukoba s djetetom. Odgovori roditelja prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Tema i podteme dobivene tematskom analizom odgovora na pitanje o komunikaciji s djetetom i izvorima sukoba

Tema: Komunikacija s djetetom i izvori sukoba	
Podteme:	<i>Primjeri odgovora*</i>
Podrška djetetu (kroz razgovor i zajednički dogovor)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Razgovor, da, uvijek, o svemu što je tišti.</i> • <i>Ja vidim da je uvijek potrebno dodatno komunicirati s njima.</i> • <i>Tako da, zaista, povjerava se i vjerujem mu, i dosta je iskren i sve pita: »Mogu li ovo, mogu li ono«. ..Tako da mu samo pomognem da se organizira. Pitam šta imaš sutra, tako da malo zajedno planiramo da mu olakšamo. Ali sad to već lakše što ide stariji.</i> • <i>Uvijek nekako nastojim to nekako iskomunicirat, i ponekad je teško, jer naravno nema strpljenja dijete, pogotovo sad kad ulazi u taj pubertet sve jače i jače, ponekad se javlja taj bunt u njemu: »Šta mi sad opet nešto objašnjavaš?«</i> • <i>Pa, prvenstveno, da ih potičemo na izvršavanje obaveza. Znači, obveze su vezane uz školske aktivnosti. Dakle, da pokušavamo osvijestiti da je bitno da rade u kontinuitetu, da ne bude kampanjac. I to nekako stalno je potrebno poguravat, i to radimo od prvih dana, i po kući da bude uredna, s obzirom da je sklona ovako malo ljenijim izdanjima, tako da je u principu to baš forsiramo: »napravi krevet«, »robu pospremi«, »pomogni u kuhinji«.... Stvarno sa četrnaest godina možeš skupit sa stola, izvadit iz mašine. Tako da se sad trudimo i te neke zadatke uvesti, po cijenu razbijenog suđa...</i> • <i>Ja više verbalno znan svoju kćer pritiskati pa ona kaže daj uzmi mi mobitel, samo ne pričaj više. Daj skрати priču... ne vole oni predavanja...</i>
Kontrola (razgovor i »špijuniranje«)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Barem osobno uvijek nastojim razgovarat. Neovisno o tome da li je u pitanju nekakav poticaj u nečemu šta radi, pomoć pri nečemu šta radi ili pak zabrana, upozorenje na nešto što radi loše.</i> • <i>Onda se tako s vremena na vrijeme poslužim i tim, čisto da vidim da li se nešto zbiva, malo poruke, mobitel, onako provjerim... pokušavam s jedne strane zapravo da mi se ona otvori i da reče što se zbiva, da ispriča sve, a s druge strane, da opet malo kad stignem iskontroliram, a da ona ne zna. Nekako iz svog straha...</i>

<p>Kažnjavanje (ukidanje povlastica, davanje obaveza)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Znači pravila postavljamo kroz razgovor; puno razgovora. A kad se pravila ruše, onda se ide s nekim ukidanjem povlastica, ali se isto trudim da to bude nekako logično.</i> • <i>Uobičajeno, ako je lošija ocjena, onda zabraniš gledanje televizije ili mobitela, ograničiš vrijeme na mobitelu.</i> • <i>Mojima je najveća kazna kad kažem: »Odvedite brata vani, prošetajte ga!«</i> • <i>...treba imati granice i biti strog, ali ne tako da im samo oduzmemo nešto što vole... potrebno je dodatno komunicirati s njima...</i> • <i>OK, ako nećeš to, nećemo doći do razumijevanja oko toga, onda nema kompjutera za danas.</i> • <i>Dok su mlađi, lako je ukinuti povlastice...</i> • <i>Ne da nema efekta, nego postaje sve teže provediva kazna nekim metodama koje su do sada funkcionirale, s obzirom na promjene njegove, i fizičke i mentalne...</i>
<p>Izazovi u komunikaciji (ulični slang, zatvorenost djeteta, učestalo pregovaranje, prkosni ton u razgovoru)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ne znam je li sad to odgovor, ali ono što mi smeta je sad kao neko to frajerisanje u izričaju. Preuzme iz okoline neke rečenice koje stvarno nisu naše obiteljske, pa ono ka neki frajerluk... Odakle sad ovo?</i> • <i>Da, rječnik, ja 50% ne razumim. I ono, kako smo mi glupi, kako mi ne razumimo...</i> • <i>Ja vidim sad, osjećam zatvorenost, neke te ekstreme, u deset bi svašta nešto pričao, a s druge strane, ka ima neku intimu sad koju ne bi baš podijelio. Dakle, zatvorenost.</i> • <i>Ne znam, prije su se više otvarali, sad ne znam, više se zatvore u sebe. Kad im baš dođe teško, ono, pa onda mi kažu...</i> • <i>Al osjećam na primjer, specifičan oblik komunikacije, tipa pregovaranje. Znači on bi kao, »dođi doma u 9«, »u 9 ću krenut«. Znaš ono, mora po njegovom...</i> • <i>I ton! Ton u glasu kada odgovara ... smanji ton, tako nećeš razgovarati s roditeljima!</i> • <i>Da, da. Ja sam dosadna, ja uvijek jedno te isto. Stalno kvocaš. Znači, stalno neka pravila, da, stalno si dosadna, sve zabranjuješ.</i>

<p>Poticanje komunikacije s djetetom</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Pa eto tako pričamo neka svoja iskustva iz svog vremena. Pokazujemo zainteresiranost za situacije. Ne znam, odazovemo se na te njihove pozive, pa makar bili u deset, jedanaest sati, sa nekom pričom.</i> • <i>Reka sam mu, ono tipično iz američkih filmova: »Sa mnom možeš što god hoćeš razgovarat«.</i> • <i>Ali, recimo taj moment zajedničkog ručka, preko tjedna je to nemoguće, preko vikenda da sjedimo svi tu za stolom, jer jedino tada smo u mogućnosti uopće da svi pričamo.</i> • <i>A pokušavam razgovorom, ali je jako teško. Da, oni su u toj fazi da ne žele slušati.</i>
<p>Razlozi (teme) sukoba između roditelja i adolescenata: školske obveze, pospremanje, odjeća, korištenje mobitela, trošenje novca, sukobi s braćom i sestrama, izlasci</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Tako da ono to je pritiskanje učenja, učenja, učenja i samo učenja i tu je ono najveći taj problem koji se dogodi.</i> • <i>Jedini je problem ta škola, neko to poticanje na učenje.</i> • <i>Neurednost, ponavljanje uvijek istih zadataka koje nikako da se sami od sebe uhvate, nego uvijek iznova, ajde ovo napravi, ajde ono...</i> • <i>Izbirljivost u oblačenju, taj konzumerizam i danas svi žele imati sve što je najčešće i dosta skupo... nismo kao roditelji u mogućnosti to sve osigurati.</i> • <i>Previše su na telefonu... uvijek opominjem..</i> • <i>I novo mi je novac. Nikad do sada nije to tražio, sad kao više neće nosi marendu iz kuće, nego moraš dat kune. Pa idu van, pa idu po shopping centrima. Tako to nam je baš nova tema....</i> • <i>Sukob između njih dvoje se redovito prelijeva na cilu obitelj.</i> • <i>Mogu li do 11?, »Zašto ja najranije?« Ograničenja oko izlazaka. Njeni se druže kol'ko hoće, a ona ne može. Ima doduše, još jedna koja ne može...</i>

* dijelovi transkripata prikazani su doslovno u narječju kojim govori roditelj

Odgojni postupci koje roditelji svakodnevno koriste u odnosu s adolescentima vrlo su raznoliki, ali odražavaju uobičajene roditeljske postupke i ponašanja pružanja podrške i kontrole. Podrška razgovorom s djetetom je osobito istaknuta, roditelji često razgovaraju s djecom, pomažu im i potiču ih u organizaciji i izvršavanju obveza (osobito školskih, ali i pospremanja po kući). Osobito inzistiraju na samostalnosti u obavljanju nekih kućnih obaveza i zadataka. Kroz razgovor s djetetom roditelji postavljaju određena pravila koja smatraju da bi djeca trebala poštivati, a kad se pravila ruše, onda se koriste metodom ukidanja povlastica, odnosno zabranjuju im korištenje mobitela, igranje igrice, šalju ih ranije u krevet, moraju pospremiti svoju robu, čuvati mlađu braću i sl. Međutim, roditelji primjećuju i navode vlastitu nemoć u vezi načina discipliniranja jer zabrane i ranije metode discipliniranja postaju teško provedive odrastanjem djeteta. Roditelji navode da ponekad koriste potajno špijuniranje kao oblik kontrole, ali primarno žele potaknuti dijete na razgovor. Postavljanje gra-

nica je i dalje vrlo važno pitanje u odgoju adolescenata prema mišljenju roditelja. Oni smatraju da u doba djetetove adolescencije roditelji već trebaju imati jasno definirane granice i o svemu dodatno razgovarati s djetetom. Izazovi u komunikaciji koje roditelji primjećuju su da se djeca u razgovoru često prave važna, pa u govoru koriste neke čudne fraze, ulični *slang*, prkosni ton, primjećuju i sve veću zatvorenost djeteta u komunikaciji s roditeljem, ali i pregovaranje koje se sve više javlja kao način komuniciranja s roditeljem kada djeca nešto žele. Roditelji navode da im je teško pratiti sve trendove koji zanimaju njihovu djecu, a ako kao roditelji nešto o tome ne znaju, djeca ih omalovažavaju kao neupućene i sl. Roditelji nastoje potaknuti komunikaciju pričama o vlastitim iskustvima kad su bili mladi da bi ostvarili povjerenje u odnosu sa svojim djetetom; nastoje pokazati zainteresiranost i spremnost da slušaju priče svoga djeteta u bilo koje doba dana. Roditelji žele djeci istaknuti kako su im sigurno utočište i osoba od povjerenja u koju se mogu uvijek pouzdati. Koriste zajedničke obiteljske obroke vikendom kao mjesto zajedničkog druženja i razgovora o različitim temama. Od uobičajenih razloga ili tema sukoba s djetetom roditelji navode najčešće sukobe oko školskih obaveza i djetetove neurednosti, tj. pospremanja i opetovanog neispunjavanja zadataka. Svađe su česte oko djetetovog neodrađivanja kućnih zadataka i neodgovornosti te nerazumijevanja za druge članove obitelji koji najčešće to onda moraju odraditi umjesto njih. Nadalje, tenzije u odnosu su najčešće zbog pretjeranog korištenja mobitela i digitalnih uređaja općenito, trošenja novaca, sukoba s braćom i sestrama, izlazaka i prekasnog odlazanja na spavanje. Općenito, istraživanja dosljedno pokazuju da se s djetetovim ulaskom u adolescenciju učestalost sukoba između djece i roditelja povećava (Goossens, 2006.), te da su pubertalne promjene osnovni pokretač promjena i u drugim aspektima razvoja, uključujući i kvalitetu odnosa s roditeljima i učestalost međusobnih sukoba (Keresteš, Brković i Kuterovac Jagodić, 2011.).

Posljednje pitanje roditeljima odnosilo se na izvore podrške koju roditelji imaju u svojoj roditeljskoj ulozi. Postavljena su im pri tome pitanja tko im je najveća podrška u roditeljskoj ulozi, te koje oblike podrške i educiranja koristite kako bi unaprijedili svoje roditeljske vještine i znanja. Analizom odgovora roditelja izdvojilo se pet podtema: podrška supružnika kao najveća i najvažnija podrška kod većine roditelja, podrška članova obitelji, razgovor s kolegama i prijateljima, te knjige, tekstovi na internetu i društvene mreže, stručna podrška, edukacije i radionice (Tablica 4.).

Tablica 4. Tema i podteme dobivene tematskom analizom odgovora na pitanje o izvorima podrške u roditeljstvu

Tema: Podrška roditeljima	
Podteme:	<i>Primjeri odgovora*</i>
Suprug/supruga	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Supruga na prvom mistu, i odgojno i operativno, u svakom smislu.</i> • <i>Supruga, to se podrazumijeva. Neka uđe u zapis.</i> • <i>Suprug je tu najvažnija podrška.</i>
Članovi obitelji	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ali, i roditelji, jedni, drugi, sestre, njihove obitelji. Puno nas ima tu.</i> • <i>Uža obitelj, bake i djedovi, oni to nekako komentarima pridonose u dobroj namjeri da sačuvaju unuku...</i> • <i>Punac i punica.</i>
Kolege i prijatelji	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Pa možda tuđa iskustva, ovako priča s drugim roditeljima...</i> • <i>Komunikacija s drugima nam pomaže s obzirom na izazove koje imamo. I definitivno mi je najbolji izvor i podrške, mimo one najuže što smo spominjali, supruga, tako da mi je s te strane ugodno i drago pričati s drugim roditeljima.</i> • <i>Važnije su ove, kao neke rasprave, grupe, dat roditeljima priliku, nego im dat priručnik u ruke...</i>
Knjige, internet, stručna podrška	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Volim Jespera Juula. On me nekako obilježio kod roditeljstva...</i> • <i>Pa radionice i predavanja za roditelje.</i> • <i>Pratim neke roditelje na Instagramu..</i> • <i>Čitam knjige i puno toga sam pročitala i na nekim radionicama sam bila.</i>

* dijelovi transkripata prikazani su doslovno u narječju kojim govori roditelj

Izvori podrške roditeljima u suvremeno doba su raznoliki, međutim prednost se daje supružnicima i užoj obitelji, a zatim slijede prijatelji, internet i stručna literatura. Kao prva identificirana podtema i najvažnija vrsta podrške koju su naveli roditelji je podrška i razgovor sa supružnikom. Zatim kao podrška slijede članovi uže obitelji, najčešće roditelji, ali i braća, sestre i druga rodbina. Kao treća podtema u kategoriji socijalne podrške izdvojeni su kolege s posla i prijatelji. Roditelji razmatraju iskustva drugih roditelja kao način unaprjeđivanja vlastitih roditeljskih vještina. Zatim slijede knjige, tekstovi na internetu i društvene mreže. Neki roditelji su članovi određenih grupa roditelja na Facebooku i Instagramu te navode da im te društvene mreže omogućuju razmjenu iskustava te da na taj način uspijevaju i saznati neke informacije o roditeljstvu i temama koje ih zanimaju. Zadnji izvor podrške odnosi se na stručnu podršku, edukacije i radionice namijenjene roditeljima. Zaključno, kako bi zadovoljili visoke i zahtjevne ciljeve u roditeljstvu, roditelji se danas aktivno educiraju i traže savjete kako bi postupali ispravo u odgoju djeteta.

RASPRAVA

U ovom istraživanju nastojalo se metodom fokus grupa potaknuti roditelje na diskusiju o osobnim izazovima i iskustvima koje imaju u odnosu s djetetom u razdoblju rane adolescencije. Prednost kvalitativnog istraživačkog pristupa je otvaranje novih tema i pitanja koja mogu biti okosnica novim istraživačkim problemima u istraživanju područja roditeljstva. Razgovor s roditeljima obuhvaćao je nekoliko tematskih cjelina te se istraživanjem zahvatila subjektivna dimenzija roditeljstva, percepcija roditeljstva nekad i danas, izazovi koje roditelji imaju u odgajanju i komunikaciji s adolescentima te izvori podrške u roditeljstvu. Razmatrajući suvremene izazove roditeljstva, može se uočiti kako roditelji danas sebi postavljaju visoke zahtjeve i zabrinutiji su oko kompetentnosti i uspješnosti u roditeljskoj ulozi kako navode i strani autori (Nelson, 2010.; Faircloth, 2014.). Roditelji koji su sudjelovali u ovom istraživanju vlastitu ulogu doživljavaju ispunjavajućom, dragocjenom, ali i zahtjevnom te također imaju visoka osobna očekivanja, često se preispituju kao roditelji te su svjesni važnosti stalnog učenja i prilagođavanja u roditeljstvu. Roditelji adolescenata smatraju da je roditeljska uloga danas izazovnija te navode niz promjena u roditeljstvu koje se osobito očituju u promjeni ponašanja i stavova roditelja prema djeci i korištenim odgojnim postupcima, a posebno ističu prisutnost popustljivosti u odgoju kod suvremenih roditelja i pretjeranu zaštitu djeteta. Neminovno je da roditeljstvo ima specifične izazove s obzirom na razvojne značajke djeteta i da je međuodnos članova obitelji dinamičan i promjenjiv tijekom odrastanja djeteta (Steinberg, 2001.; Holden, 2010.). To se osobito ističe u razmatranju komunikacije s djetetom u razdoblju adolescencije i nužnosti prilagođavanja kontrole djeteta razvojnim značajkama i potrebama djeteta. Odgojni postupci roditelja koji su sudjelovali u ovom istraživanju odražavaju toplinu i podršku, te roditelji često kombiniraju razgovor i objašnjavanje s postupcima discipliniranja i/ili kažnjavanja, a roditeljska kontrola je prilagođena i usmjerena na poticanje razgovora i samootkrivanja djeteta roditelju. Izvori podrške roditeljima adolescenata su raznoliki, međutim prednost se daje supružnicima, a zatim slijede članovi uže obitelji, prijatelji, popularne knjige o roditeljstvu, tekstovi o roditeljstvu na internetu i stručnjaci iz različitih odgojno-obrazovnih institucija.

Na kraju se potrebno osvrnuti na određena ograničenja provedenog kvalitativnog istraživanja, a ona se kao prvo odnose na prigodan uzorak roditelja koji ograničava mogućnost generalizacije rezultata. Kako je dobrovoljnost nužan aspekt kvalitativnog istraživanja, potrebno je istaknuti kako se radi o roditeljima koji su bili voljni razgovarati o svojim iskustvima u roditeljskoj ulozi. Stoga je moguće da su opisi iskustava i doživljaja roditeljske uloge pristrani. S druge strane, prednost kvalitativnog istraživačkog pristupa jest sadržajno bogatstvo dobivenih podataka, iako na malom uzorku sudionika, koji mogu biti okosnica za nove istraživačke probleme u području istraživanja roditeljstva u razdoblju adolescencije djeteta. Kao nedostatak

istraživanja može se istaknuti zasićenje podacima jer se dodavanjem novih fokus grupa nisu pojavile nove kategorije podataka, već su se dobivene informacije mogle svrstati u već postojeće pod teme. Međutim, važno je istaknuti da se na takav način postiglo učvršćivanje postojećih zaključaka pri interpretaciji rezultata.

ZAKLJUČAK

Kvalitativna istraživanja poput ovog, usmjerena subjektivnim iskustvima roditelja, njihovim izazovima, zahtjevima i očekivanjima u roditeljstvu vrlo su rijetka. Stoga je cilj ovog istraživanja bio razgovorom s roditeljima poboljšati razumijevanje iskustava i izazova koje imaju roditelji adolescenata. Neminovno je da društvene okolnosti utječu na doživljaj roditeljstva i ponašanje roditelja, a kvalitativna istraživanja nude dublje razumijevanje iskustava roditelja u suvremenom društvenom kontekstu. Analiza iskustava i razmjena informacija o iskustvima roditelja djece određene dobi može se koristiti pri edukaciji i savjetovanju roditelja. Poticanje veće samostalnosti djeteta, korištenje kontrole prilagođene dobi djeteta, sprječavanje ponašanja roditelja koja koče autonomiju i samostalnost djeteta uslijed pretjerane zaštite i usmjerenosti na dijete neke su od tema koje bi bilo poželjno istražiti na većim uzorcima roditelja adolescenata. Kako je uvodno navedeno u ovom radu, a i kroz razmatranja roditeljstva nekad i danas u izjavama roditelja, danas se ističe prisutnost pretjerane roditeljske uključenosti i zaštićivanja djeteta (tzv. *helikopter* roditeljstvo) koje ne doprinosi pozitivno razvojnih ishoda i postignućima djeteta (Bronson i Merryman, 2009.; Hofer i Moore, 2010.). Najveća podrška roditeljima u ispunjavanju njihove roditeljske uloge ostvaruje se upravo djelujući na njihov subjektivan osjećaj kompetentnosti, uz osvještavanje roditeljskih ponašanja koja primjenjuju u odnosu s djetetom. Poticanje razumijevanja okolnosti i izazova odrastanja djeteta i normativnih promjena u razdoblju adolescencije koje se manifestiraju u ponašanju djeteta, ali i na obiteljsku dinamiku odnosa, može pomoći roditeljima u jačanju njihovog osjećaja kompetentnosti u roditeljstvu.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (2014). Kako izvještavati o kvalitativnim istraživanjima? Smjernice za istraživače, mentore i recenzente. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (3), 345-366, <https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i2.58>
2. Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55 (5), 469-480, <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
3. Barber, B. K., Xia, M., Olsen, J. A., McNeely, C. A. & Bose, K. (2012). Feeling disrespected by parents: Refining the measurement and understanding of psychological control. *Journal of Adolescence*, 35 (2), 273-287, <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.10.010>
4. Barber, B. K., Stolz, H. E. & Olsen, J. A. (2005). Parental support, behavioral control, and psychological control: Assessing relevance across time, method, and culture. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70 (4), 1-13, <https://doi.org/10.1111/j.1540-5834.2005.00365.x>
5. Bean, R. A., Barber, B. K. & Crane, D. R. (2006). Parental support, behavioral control, and psychological control among African American youth. *Journal of Family Issues*, 27 (10), 1335-1355, <https://doi.org/10.1177%2F0192513X06289649>
6. Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55 (1), 83-96.
7. Bernstein, G. & Triger, Z. (2010). Over-parenting. *Law Review*, 44 (1), 1221-1279.
8. Bornstein, M. H. (2019). *Handbook of parenting. Vol. 3. Being and becoming a parent*. New York: Routledge.
9. Bornstein, M. H., Jager, J. & Steinberg, L. D. (2012). Adolescents, parents, friends/peers: A relationships model. In: Lerner, R. M., Easterbrooks, M. A. & Mistry, J. (eds.), *Handbook of psychology: Developmental psychology*, 393-434. Hoboken: John Wiley and Sons.
10. Bradley-Geist, J. C. & Olson-Buchanan, J. B. (2014). Helicopter parents: An examination of the correlates of over-parenting of college students. *Education & Training*, 56 (4), 314-328, <https://doi.org/10.1108/ET-10-2012-0096>
11. Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101, <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
12. Brenning, K. M., Soenens, B., Petegem, S. & Kins, E. (2017). Searching for the roots of overprotective parenting in emerging adulthood: Investigating the link with parental attachment representations using an Actor Partner Interdependence Model (APIM). *Journal of Child and Family Studies*, 26 (8), 2299-2310, <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0744-2>

13. Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22 (6), 723-742.
14. Bronson, P. & Merryman, A. (2009). *Nurture shock: New thinking about children*. New York: Twelve Publishing.
15. Curran, T. & Hill, A. P. (2019). Perfectionism is increasing over time: A meta-analysis of birth cohort differences from 1989 to 2016. *Psychological Bulletin*, 145 (4), 410-429, <https://doi.org/10.1037/bul0000138>
16. Čudina-Obradović, M. & Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
17. Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: an integrative model. *Psychological Bulletin*, 113 (3), 487-496.
18. De Goede, I. H., Branje, S. J. & Meeus, W. H. (2009). Developmental changes in adolescents' perceptions of relationships with their parents. *Journal of Youth and Adolescence*, 38, 75-88.
19. Eibach, R. P. & Mock, S. E. (2011). Idealizing parenthood to rationalize parental investments. *Psychological Science*, 22 (2), 203-208, <https://doi.org/10.1177/0956797610397057>
20. Faircloth, C. (2014). Intensive parenting and the expansion of parenting. In: Lee, E., Bristow, J., Faircloth, C. & Macvarish, J. (eds.), *Parenting culture studies*. Palgrave Macmillan UK, 25-50, https://doi.org/10.1057/9781137304612_2
21. Goossens, L. (2006). The many faces of adolescent autonomy: Parent-adolescent conflict, behavioral decision-making, and emotional distancing. In: Jackson, S. & Goossens, L. (eds.), *Handbook of adolescent development*, 135-153. Hove: Psychology Press.
22. Hofer, B. K. & Moore, A. S. (2010). *The iConnected parent*. New York: Free Press Publisher.
23. Holden, G. W. (2010). *Parenting: A dynamic perspective*. London: Sage.
24. Ishizuka, P. (2019). Social class, gender, and contemporary parenting standards in the United States: Evidence from a national survey experiment. *Social Forces*, 98 (1), 31-58, <https://doi.org/10.1093/sf/soy107>
25. Kakiyama, F., Tilton-Weaver, L., Kerr, M. & Stattin, H. (2010). The relationship of parental control to youth adjustment: Do youths' feelings about their parents play a role? *Journal of Youth and Adolescence*, 39 (12), 1442-1456, <https://doi.org/10.1007/s10964-009-9479-8>
26. Keresteš, G., Brković, I. & Kuterovac Jagodić, G. (2011). Doživljaj roditeljstva očeva i majki adolescenata. *Suvremena psihologija*, 14 (2), 153-169. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/83113>
27. Klimor Maman, S., Kaplan, D. & Offer, S. (2023). »Going-with-the-flow« or »Getting-things-done«: A folk model of intensive parenting among middle-class parents. *Journal of Family Issues*, 1-23, <https://doi.org/10.1177/0192513X231155658>

28. LeMoynes, T. & Buchanan, T. (2011). Does »hovering« matter? Helicopter parenting and its effect on well-being. *Sociological Spectrum*, 31 (4), 399-418. <https://doi.org/10.1080/02732173.2011.574038>
29. Macuka, I. (2022). Pregled suvremenih izazova u roditeljstvu. *Suvremena psihologija*, 25 (1), 71-88, <https://doi.org/10.21465/2022-SP-251-05>
30. Martin, C. A. & Colbert, K. K. (1997). *Parenting - A Life span perspective*. New York: McGraw-Hill.
31. Mikolajczak, M. & Roskam, I. (2018). A theoretical and clinical framework for parental burnout: The balance between risks and resources (BR(2)). *Frontiers in Psychology*, 9, 886, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00886>
32. Nelson, M. K. (2010). *Parenting out of control: Anxious parents in uncertain times*. New York: University Press.
33. Padilla-Walker, L. M. & Nelson, L. J. (2012). Black hawk down? Establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 35 (5), 1177-1190, <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.03.007>
34. Raboteg-Šarić, Z. & Šakic, M. (2014). Relations of parenting styles and friendship quality to self-esteem, life satisfaction and happiness in adolescents. *Applied Research in Quality of Life*, 9 (3), 749-765, <https://doi.org/10.1007/s11482-013-9268-0>
35. Schiffrin, H. H., Erchull, M., Sendrick, E., Yost, J. C., Power, V. & Saldanha, E. R. (2019). The effects of maternal and paternal helicopter parenting on the self-determination and well-being of emerging adults. *Journal of Child and Family Studies*, 28 (12), 3346-3359. Retrieved from: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10826-019-01513-6>
36. Segrin, C., Woszidlo, A., Givertz, M. & Montgomery, N. (2013). Parent and child traits associated with overparenting. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 32 (6), 569- 595, <http://dx.doi.org/10.1521/jscp.2013.32.6.569>
37. Senior, J. (2014). *All joy and no fun: the paradox of modern parenthood*. New York: Harper Collins.
38. Shearer, C. L., Crouter, A. C. & McHale, S. M. (2005). Parents' perceptions of changes in mother-child and father-child relationships during adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 20 (6), 662-684, <https://doi.org/10.1177/0743558405275086>
39. Soenens, B., Vansteenkiste, M., Lens, W., Luyckx, K., Goossens, L., Beyers, W. & Ryan, R. M. (2007). Conceptualizing parental autonomy support: Adolescent perceptions of promotion of independence versus promotion of volitional functioning. *Developmental Psychology*, 43 (3), 633-646, <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.3.633>
40. Stearns, P. N. (2017). *Childhood in world history*. New York: Routledge.

41. Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent–adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11 (1), 1–19, <https://doi.org/10.1111/1532-7795.00001>.
42. Steinberg, L. (2014). *Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence*. New York: Houghton Mifflin Harcourt.
43. van Bakel, H. J. & Riksen-Walraven, J. M. (2002). Parenting and development of one-years-olds: Links with parental, contextual, and child characteristics. *Child Development*, 73 (1), 256-273, <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00404>
44. van Petegem, S., Vansteenkiste, M. & Beyers, W. (2013). The jingle–jangle fallacy in adolescent autonomy in the family: In search of an underlying structure. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 994-1014, <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9847-7>
45. Worthman, C. M., Tomlinson, M. & Rotheram-Borus, M. J. (2016). When can parents most influence their child’s development? Expert knowledge and perceived local realities. *Social Science & Medicine*, 154, 62-69.
46. Zhu, X. & Shek, D. T. L. (2020). The influence of adolescent problem behaviors on life satisfaction: Parent-child subsystem qualities as mediators. *Child Indicators Research*, 13 (5), 1767-1789, <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09719-7>

Ivana Macuka

CHALLENGES OF PARENTHOOD OF ADOLESCENTS: A QUALITATIVE ANALYSIS OF THE PARENTS' EXPERIENCES³

ABSTRACT

Parental role is one of the most demanding life experiences that can simultaneously be highly fulfilling, but is also very challenging and stressful. Parents frequently state that the period of adolescence of their children is one of the most challenging phases of parenthood due to intense changes in the development of children that affect their relationship with a child. Research focused on parents is scarce in Croatia, particularly qualitative research focused on the subjective experiences of parents. The dynamics of a modern family, expectations of parents, rapid technological growth and availability of different information about adolescents and positive parenthood are only some of the factors that can form the subjective experience of the parental role. The aim of this research is to grasp personal experience and challenges faced by parents of children in early adolescence. The qualitative research was conducted in different regions of Croatia (in Split, Biograd na moru, Benkovac and Varaždin), with the participation of 25 parents (19 mothers and 6 fathers) in four focus groups. In the analysis of the results obtained, the research questions posed to the parents are examined in detail, with a categorization of individual topics related to their subjective experience of parenthood and the opinion of what is it like to be a parent today compared to previous generations of parents. The paper also presents the analyses of the responses of parents about the educational methods used and the key problems that they state related to the communication with children and the reasons for conflicts, as well as perceived sources of support in parenthood.

Key words: *subjective experiences of parents, qualitative research, adolescents, focus group*

*Međunarodna licenca / International License:
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.*

³ This paper was prepared within the institutional scientific project „Parenthood today: Experiences and challenges“, financed by the University in Zadar (IP.01.2021.10)